

Голденштейн Катерина Олександрівна*кандидат політичних наук, викладач**Політико-правовий коледж «АЛСКО» (м. Київ, Україна)**<https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>**e-mail: k.golden2022@gmail.com***РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ СИМВОЛІКИ В УМОВАХ
ЕСКАЛАЦІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ***Резюме*

Проаналізовано роль політичної символіки в умовах ескалації російсько-української війни. З'ясовано деструктивні та конструктивні чинники її використання. Осмислено характер «символічного насильства» як однієї з характерних ознак гібридної війни росії проти України. Прослідковано процес трансформації символічного простору України, виявлено цілеспрямовані та спонтанні ознаки символізації дійсності. Показано кардинальні зміни в застосуванні символіки в Україні, що призвели до відродження національних символів та ідентичності. Виявлено значення українських символів, що мають коріння в народних архетипах та етнічних мотивах, як потужних інструментів протистояння зовнішній агресії та підтвердження національної незламності. Охарактеризовано здобутки успішної символічної мобілізації як каталізатора національної консолідації та прискорення європейської інтеграції. Виявлено причини символічної поразки росії, що означає довгострокову втрату «м'якої сили», міжнародного престижу, ролі російської культури. Зроблено *висновки* про те, що Україні важливо зберігати органічність розвитку символів, уникаючи їх штучного нав'язування, та готуватися до трансформації воєнних символів у мирний час; що символічна складова протистояння російській експансії дозволила міжнародній спільноті усвідомити роль символічного виміру сучасних конфліктів та необхідність урахування цього при розробці стратегій розвитку демократичних країн; що подальше вивчення політичної символіки в умовах війни потребуватиме міждисциплінарного підходу з використанням здобутків і методів політології, антропології, семіотики, філософії, соціології, правознавства; що в доступній для огляду перспективі посилюватиметься вплив цифрових технологій на створення символів та аналіз довгострокових

наслідків символічної війни для політичної культури й національної ідентичності.

Ключові слова: політична символіка, російсько-українська війна, символічний простір, символічне насильство, гібридна війна, кремлівська пропаганда, героїчний епос, національна символіка, символічна стратегія.

Вступ

Російсько-українська війна, розпочата у 2014 році та ескальована у 2022 році, стала не лише збройним протистоянням, але й унікальною за своїми масштабами символічною війною. Політична символіка в її умовах набула особливого значення, трансформувавшись від традиційних форм державної репрезентації у потужний інструмент мобілізації, легітимації та конструювання національної ідентичності.

Ключова трансформація полягає у зміні функцій символічної сфери. Якщо традиційно вона слугувала допоміжним інструментом для досягнення військових цілей, які реалізовувалися переважно через збройне протистояння, то сьогодні символічні компоненти набули самостійного значення. Завдання війни тепер можна вирішувати не лише у матеріальній площині, але й у духовній, використовуючи техніки культурної дезорієнтації противника. Така еволюція відображає загальну тенденцію сучасних конфліктів, де боротьба за смислове наповнення подій часто визначає їх фізичний розвиток.

Дослідженням проблематики, пов'язаної з використанням символіки в умовах російської агресії проти України займаються такі українські науковці, як А. Долуда, О. Пукліч, В. Федоренко, які розробили важливі рекомендації щодо вдосконалення діючого кримінального законодавства в частині покарання за застосування символіки військової агресії російського окупаційного режиму [1]. Різні аспекти, що стосуються символічної складової в умовах російсько-української війни також досліджують: А. Батенко, Н. Белоусова, І. Вітюк, П. Горлач, О. Долженко, О. Запорожець, В. Карпов, В. Корнієнко, Д. Кречетова, М. Олійник, М. Слободянюк, Н. Хома, М. Хорошунов, М. Чікарькова та ін. Зазначена проблематика постійно ускладнюється у зв'язку з ескалацією гібридної складової російсько-української війни. Відповідно вона потребує постійної уваги і з'ясування досі недосліджених чи малодосліджених аспектів.

Виходячи з цього, метою даної статті є з'ясування деструктивної та конструктивної ролі політичної символіки в умовах ескалації російсько-української війни. До основних завдань дослідження віднесено: з'ясування характеру «символічного насильства» як однієї з характерних ознак гібридної війни росії проти України; осмислення процесу трансформації символічного простору України в умовах широкомасштабної

російсько-української війни; виявлення цілеспрямованих чинників символічної стратегії України та спонтанних ознак символізації дійсності.

Методи дослідження

Пропоноване дослідження спирається на авторитетні теоретико-методологічні підходи, до яких належать: 1) семіотична теорія Ролана Барта та Умберто Еко, що дозволяє розглядати політичні символи як знакові системи з власними кодами означення та денотативно-конотативними рівнями; 2) концепція символічного капіталу та символічного насильства П'єра Бурдьє, що дає розуміння, як відбувається боротьба за символічне домінування в умовах війни; 3) медіаархеологія Фрідріха Кітлера, який дослідив, як технічні медіа формують культуру, мислення й символічні структури [2]; 4) теорія соціального конструктивізму Б. Андерсона та Е. Гобсбаума, що допомагає зрозуміти, як в умовах екзистенційної загрози активізуються механізми конструювання «уявленої спільноти»; 5) концепція гібридної війни, розроблена Ф. Гоффманом та адаптована до українського контексту В. Горбуліним, яка підкреслює роль інформаційно-символічного компоненту в сучасних конфліктах [3].

Результати дослідження

У сучасних конфліктах поряд із фізичним примусом застосовується «символічне насильство», яке трансформує реалії війни, перетворюючи її із засобу номінації перемог і мобілізації учасників на культурний простір досягнення політичних цілей. Втім, цей феномен почасти має глибоке історичне коріння й відпрацьовані засоби та технології впливу. Прикладом може слугувати багаторічне символічне насильство Росії проти України, яке включає: 1) руйнування української історичної пам'яті (дискредитація українських національних героїв, перекручування історичних фактів, нав'язування російської версії минулого) з метою позбавлення українців відчуття власної окремішності та історичної суб'єктності; 2) мовну та культурну асиміляцію з представленням української мови як «діалекту російської», української культури — як «регіонального варіанту» загальноросійської; 3) економічну та політичну дискредитацію із поданням України як «неспроможної держави», нездатної до самостійного розвитку без російської «опіки».

Відповідно й нинішня російсько-українська війна є показовим прикладом використання символічної риторики для виправдання систематичних атак на цивільну інфраструктуру. Офіційно декларованими цілями російської «спеціальної військової операції» є «захист» населення Донбасу, «денацифікація» та «демлітаризація» України. Проте, ці гуманітарні наративи, як ми бачимо, супроводжуються масовими бомбардуваннями житлових кварталів, лікарень, шкіл та об'єктів критичної інфраструктури,

що призводить до численних жертв серед цивільного населення України [4]. Характерно, що це мало турбує основну масу росіян. З точністю до навпаки, вони всебічно підтримують владу в усіх її імперіалістичних, нелюдських забаганках.

Така підтримка має вагоме підґрунтя. З 2022 року кремлівська пропаганда охопила всі сфери: від телебачення до соціальних мереж, від підручників історії до художніх фільмів. Сфабриковані зображення, змонтовані відеоролики та штучні сюжети про «фашистську» природу українських символів стали інструментами виправдання експансії та руйнування української ідентичності [5]. Російські медіа створили паралельну реальність, де український тризуб загрожує «слов'янському братерству», а російський двоголовий орел несе «мир». Хоча абсурдність таких маніпуляцій очевидна, в хаосі воєнного інформаційного потоку вони значною мірою впливають на тих, хто не розуміють справжнього значення української символіки.

Символіка сучасної війни виявилася надзвичайно багатошаровою. Давні архетипи отримують нове життя, забуті символи стають актуальними, народна творчість миттєво реагує на події фронту. Ця історія поступово влітається в українську культурну традицію і може стати частиною світової спадщини. Символіка виявилася ефективним механізмом швидкої мобілізації та консолідації нації, сприяючи формуванню психологічної стійкості населення. Особливо важливим є взаємозв'язок між різними функціями: мобілізаційна функція підсилює процеси консолідації ідентичності, психологічна підтримка сприяє формуванню нової політичної культури, а переосмислення історичної спадщини допомагає чіткому розмежуванню між союзниками та ворогами.

Війна прискорила трансформацію символічного простору України, завершивши багато дискусійних процесів попередніх років та створивши нову систему національних символів, яка поєднує традиційні українські елементи з сучасними європейськими цінностями. Ця трансформація значно вплине на подальший розвиток української політичної культури та національної ідентичності. Насамперед, тризуб як державний герб України отримав нове символічне навантаження, перетворившись з формального атрибуту держави на символ опору та незалежності. Його зображення з'являються на військовій техніці, у соціальних мережах, на фасадах будівель у підтримку України по всьому світу, демонструючи здатність традиційних символів набувати нових смислів в умовах кризи. Показовою є також еволюція сприйняття символіки УПА та постаті Степана Бандери. Якщо до 2014 року ці символи викликали гострі дискусії в українському суспільстві та використовувалися російською пропагандою для дискредитації України, то в умовах війни вони набули нового значення як символи

боротьби за незалежність, попри збереження неоднозначного ставлення до них частини населення.

Війна породила низку нових символів, які органічно увійшли до української політичної символіки. «Кіборги» Донецького аеропорту, «привіт з Байрактара», «Джавелін» як символ західної підтримки, острів Зміїний з його героїчною відповіддю російському кораблю — ці символи виникли безпосередньо з військових подій та швидко стали частиною національного наративу. Особливо вражає динаміка, з якою українське суспільство створює нові культурні коди. Трактор, що відтягує російський танк, стає символом українського прагматизму. На честь цього образу навіть створені інсталяції в Києві, випущені поштові марки, з'явилися численні меми, відео та пісні, що підсилюють патріотичний наратив [6]. Отже, трактор із танком — більше, ніж мем чи жарт. Він є потужним символом народного спротиву, винахідливості та єдності українців у війні.

Уже з перших днів російського вторгнення почав формуватися новий пласт українського героїчного епосу. Це поезія та пісні, які з'являються як миттєва реакція на військові події та перемоги українців. Цікаво, що багато з цих творів створені не професійними письменниками, а звичайними людьми — солдатами, волонтерами, цивільними, які просто відчували потребу висловити свої переживання через творчість. В українському суспільному дискурсі можна виділити кілька потужних міфологічних наративів про протистояння з Росією: 1) історії про те, як сама природа та тварини борються з російськими загарбниками (легенди про лелек, що нападають на російські дрони; розповіді про диких кабанів, що атакують окупантів у лісах; сюжети про те, як українська земля буквально «не приймає» ворожих солдатів тощо); 2) оповіді про давні «місця сили» українців, які стають пастками для чужинців (давні кургани, стародавні капища, місця колишньої звитяги українців); 3) сюжети про те, як прадавні боги та герої знову прокидаються, щоб захистити українську землю (образ козацького духу, посилення на князів-воїнів, згадки про скіфів, образи язичницьких божеств).

Росіяни десятиліттями розповідали своєму народові, що українці — це не просто сусіди, а якісь страшні «нацисти» та «фашисти». Збройні сили України в російських та окупаційних медіа отримують такі назви: «каральні загони», «легіони НАТО», «укропівники» та ін. [7]. Міф про «визволення» України перетворив звичайних російських громадян на співучасників агресії. Вони щиро вірять, що роблять добру справу, коли підтримують війну. Пропаганда не просто обманує — вона створює альтернативну реальність, де вбивство українців стає «святим обов'язком». Російська влада просто підмінила поняття: замість справжніх проблем у власній країні дала людям «священну місію» — воювати з уявними ворогами.

В умовах війни набув символічного значення інститут президентства. Особливе місце займає постать Володимира Зеленського, який трансформувався з комедійного актора у воєнного лідера та символ народного опору. Його імідж у військовій футболці кольору хакі став узнаваним у всьому світі символом України, що бореться. Замість заплутаних пропагандистських схем країна вибрала тактику граничної прозорості та чесності. Президент Володимир Зеленський регулярно комунікує зі світом, демонструючи справжні результати російських атак. Ця прозорість у подачі фактів стала одним із ключових козирів України у змаганні за міжнародну солідарність. Коли планета побачила справжню суть російської агресивності, навіть держави, що традиційно уникали визначених позицій у глобальних суперечностях, засудили московське вторгнення та почали надавати Україні допомогу.

Активним учасником символічної війни стала російська православна церква, надаючи агресії сакрального виміру. Концепція «русского міра» отримала релігійну легітимізацію через систему православних символів. Це призвело до глибокого розколу в православному світі та створення автокефальної православної церкви України. Цілком закономірно й те, що насамперед у богословському середовищі виникають дебати щодо апокаліптичного значення російсько-української війни. Чи перетвориться конфлікт в Україні на армагеддонську битву, після якої настане кінець світу — ось головна тема публікацій, які з'явилися у світових ЗМІ на початку березня 2022 року. Для деяких західних протестантських служителів та богословів московська агресія в Україні «символізує завершення епохи», хоча жоден не наважується стверджувати це зі стовідсотковою певністю [8]. Щодо цього, слід зауважити, що актуалізація апокаліптичної тематики у зв'язку з російсько-українською війною швидше зумовлена суспільним фактором, людською реакцією у релігійних колах на нелюдські дії росіян в Україні і необхідністю пасторів відповідати на екзистенційні виклики буття сотень тисяч людей.

Найбільш вражаючою виявилась незламність цивільного населення невеликих населених пунктів разом з їхніми підрозділами територіальної оборони. До травня 2022 року шість малих міст отримали почесне звання Місто-герой України. Назви населених пунктів — Ворзель, Ірпінь, Гостомель, Конотоп, Охтирка, Волноваха, Краматорськ, Сєверодонецьк, Рубіжне — здобули всесвітню відомість. Страшні випробування жителів Бучі та Маріуполя перетворили ці населені пункти на сучасні символи воєнних страждань [9, с. 628]. Серед усіх воєнних символів, що народилися в 2022 році, найбільш загадковим став феномен невеликого херсонського села Чорнобаївки. Це місце перетворилося на справжню «чорну діру» для

російської техніки — станом на кінець травня 2022 року українські військові знищили тут ворожу техніку рекордні 22 рази [10].

Українці швидко підхопили містичну тему Чорнобаївки, створивши цілу мемну культуру навколо цього села. Народилися жарти про «український бермудський трикутник», «портал у пекло для рашистів» та ін. [11]. Цікаво, що навіть російські військові, судячи з перехоплених СБУ розмов, називали Чорнобаївку «чистилищем» і «цвинтарем для техніки» [12]. Це показує, наскільки глибоко містичний образ села проник навіть у свідомість окупантів. Такі символи працюють значно ефективніше за будь-яку пропаганду, бо вони органічно виростають із народної культури та колективного несвідомого.

До символічної проблематики воєнного часу долучилася Укрпошта яка випустила поштову марку із зображенням корабля біля острова Зміїний, прикордонника та знаменитою цитатою. Ажіотаж навколо першого випуску виявився настільки великим, що довелося додрукувати ще одну марку «Русській воєнний корабль ... ВСЬО!» накладом 5 мільйонів примірників. Особливо символічним стало оголошення другої марки — воно відбулося 23 травня 2022 року, на сороковий день після затоплення крейсера «Москва», який припав на День морської піхоти України [13]. Така збіжність державного свята із сакральною датою (40 днів у православній традиції) виглядає майже містично.

Важливим аспектом використання військової символіки постали зображення на футболках. Н. Хома, відзначаючи комунікативну роль футболок із патріотичним змістом, обґрунтовано зазначила: політичні потрясіння, включно з Революцією гідності та окупацією українських територій, стали каталізатором поширення одягу з національною символікою [14]. За її спостереженнями, такі речі органічно увійшли до щоденного гардеробу молодого покоління.

Цікаве дослідження провели ізраїльські науковці Л. Фіалкова та М. Єленевська, які проаналізували російськомовні дискусії навколо носіння в Ізраїлі футболок із зображенням С. Бандери українськими емігрантами [15]. Їхня робота ілюструє, наскільки потужним може бути вплив патріотичних меседжів, трансльованих через модні тенденції, на формування громадської думки. Такі дослідження показують: одяг перетворився на засіб комунікації ідей та цінностей, відображаючи складні процеси самоідентифікації в умовах кризи.

Медійний аспект українсько-російського протистояння набув не меншого значення, ніж бойові дії. У цьому змаганні за істину, за право на власну інтерпретацію подій, за солідарність світового співтовариства Україна демонструє успіх, незважаючи на всю могутність кремлівської брехливої індустрії. Варто зазначити, що цифрові технології кардинально змінили

способи створення, поширення та використання політичних символів. Емодзі з українським прапором, хештеги #SlavaUkraini, #StandWithUkraine стали новими формами політичної символіки, адаптованими до цифрового середовища. І. Андреева звертає увагу на мультимодальні метафори [16]. Однією із популярних метафор, яка виникла під час російсько-української війни і активно побутує у соціальній мережі Twitter, є «bavovna», якою позначаються вибухи у Росії та Криму, хоча зображення немає ніякого семантичного зв'язку з тим, що воно позначає. У жовтні 2022 року була здійснена перша атака на Керченський міст, і відповідно до цього «щупальця восьминога» є своєрідною символічною метафорою, яка вказує на те, що «щупальця дістануть всюди» [17].

Ще одним моментом, який варто розглянути в контексті нашої теми, стало перетворення української війни на джерело величезної кількості мемів. Меми як новий тип політичних символів демонструють здатність українського суспільства до іронічного переосмислення трагічних подій [18]. «Тракторні війська», «Байрактар», «Saint Javelin» поєднують серйозний політичний зміст з гумористичною формою. У цьому контексті слушною є думка про те, що розмовляти про «складні» речі через гумор та іронію — це механізм подолання тривожності та емоційного напруження [19]. У вітчизняних мемах часів російсько-української війни проявляється самобутній гумор нашого народу та культурний ДНК нації. Те, що має лякати, стає кумедним, диктатор — жалюгідним, а спроби промивання мізків розкриваються як прояв обмеженості та духовної бідності мешканців країни-окупанта.

Ще одне цікаве символічне «нововведення». М. Чикарькова досліджує надзвичайно важливий аспект символічної боротьби між Україною та Росією — трансформацію сакральних образів у вуличному мистецтві як форму культурного опору та національної самоідентифікації [20]. Графіті як «мистецтво моменту» стає засобом миттєвої народної реакції на російську агресію, функціонуючи як альтернативний канал символічної комунікації поза офіційними державними структурами. Це засвідчує демократизацію символічного простору, коли звичайні громадяни стають творцями нових національних символів та смислів. Модифікація сакрального відображає глибинні процеси переосмислення національної ідентичності в умовах війни.

Російсько-українська війна стала боротьбою за право визначати значення символів і на міжнародному рівні. Якщо раніше російська пропаганда мала значний вплив на формування образу України у світі, то війна кардинально змінила ситуацію. Україна змогла перехопити символічну ініціативу та нав'язати власний наратив. Одним з найважливіших досягнень України у символічній війні стала інтернаціоналізація української

символіки. Синьо-жовтий прапор став символом підтримки України у всьому світі, з'являючись на урядових будівлях, спортивних заходах, концертах та мирних демонстраціях. Натомість міжнародна спільнота розглядає літеру «Z» як «свастику сучасної епохи» — символ лояльності до путінської влади та масштабного вторгнення РФ на суверенну українську територію. Уряди низки країн офіційно заборонили публічне використання «Z» як символу підтримки російської агресії, аналогічно до заборони свастики як символу нацизму. Такі законодавчі кроки зроблено, наприклад, у Німеччині, Литві, Латвії [21].

Війна стала унікальною лабораторією для вивчення ефективності політичної символіки в екстремальних умовах. Вперше в історії сучасних конфліктів ми можемо спостерігати в режимі реального часу, як формуються, трансформуються та конкурують символічні системи двох держав, що ведуть не лише військове, а й символічне протистояння глобального масштабу. Особливістю цього конфлікту є те, що символічна війна розгортається одночасно на кількох рівнях: від локальних героїчних наративів до глобальних меседжів про демократію та авторитаризм, від традиційних державних символів до вірусних мемів у соціальних мережах. Ця багатшаровість створює унікальні можливості для аналізу того, як різні типи символів функціонують в умовах сучасної гібридної війни.

Успіх української символічної стратегії базується на чотирьох ключових факторах. Автентичність та органічність українських символів, що виростають з реального досвіду боротьби, протиставляється штучності російських символів, нав'язаних адміністративними методами. Емоційна резонансність українських символів, що апелюють до базових людських цінностей свободи та гідності, створює потужний відгук у всьому світі. Адаптивність до сучасних форм комунікації дозволила українській символіці ефективно використовувати цифрові платформи. Міжнародна сумісність із системою західних демократичних цінностей забезпечила глобальну підтримку.

Провал російської символіки зумовлений протилежними факторами. Суперечливість наративу, що намагається поєднати несумісні історичні традиції, створює когнітивний дисонанс. Асоціація з агресією та порушенням міжнародного права викликає відторгнення. Штучність створення символів без урахування народних настроїв призводить до їх неприйняття. Міжнародна ізоляція внаслідок агресивної політики зробила російські символи токсичними для світової спільноти.

Висновки

Російсько-українська війна значно вплинула на застосування символіки в Україні, що призвело до відродження національних символів та ідентичності. Українські символи, що мають коріння в народних архетипах

та етнічних мотивах, набули популярності в різних сферах. Вони слугують потужними інструментами для протистояння зовнішній агресії та підтвердження національної незламності. Війна спричинила появу міфологічних наративів у ЗМІ, які зображують конфлікт як одвічну боротьбу сил добра із силами зла. Для України успішна символічна мобілізація стала катализатором національної консолідації та прискорення європейської інтеграції. Українські символи органічно інтегрувалися до європейської символічної системи, створивши сприятливі умови для майбутнього членства в ЄС та НАТО. Для Росії символічна поразка означає довгострокову втрату «м'якої сили» та міжнародного престижу. Російська культура, що століттями була важливим чинником політичного впливу, зазнала серйозної репутаційної шкоди. Відновлення позицій потребуватиме не лише зміни політики, а й фундаментальної трансформації політичної системи.

Україні важливо зберігати органічність розвитку символів, уникаючи їх штучного нав'язування, та готуватися до трансформації воєнних символів у мирний час. Значною мірою саме символічна складова протистояння російській експансії дозволила міжнародній спільноті усвідомити роль символічного виміру сучасних конфліктів та необхідність урахування цього при розробці стратегій розвитку демократичних країн. Україна продемонструвала, що навіть невелика країна може досягти символічної перемоги над значно могутнішим противником, спираючись на автентичні цінності та ефективно використовуючи сучасні інформаційно-комунікативні технології.

Подальше вивчення політичної символіки в умовах війни потребуватиме міждисциплінарного підходу, що поєднує здобутки і методи політології, антропології, семіотики, філософії, соціології, правознавства. На особливу увагу в подальшому заслуговуватимуть дослідження впливу цифрових технологій на створення символів та аналіз довгострокових наслідків символічної війни для політичної культури й національної ідентичності.

Список посилань

1. Долуда А. О., Федоренко В. Л., Пукліч О. С. Особливості експертного дослідження символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну. Судова мистецтвознавча експертиза. Криміналістика і судова експертиза. 2023. Випуск 68. С. 668 — 688.
2. Kittler F. Gramophon, Film, Typewriter. Berlin: Brinkmann & Bose, 1986. 384 с.
3. Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2017. 496 с.

4. Корнієнко В. О. «Гуманітарна інтервенція» у ХХІ столітті: політологічний аналіз бомбардувань цивільної інфраструктури. Український політико-правовий дискурс. 2025. № 10. <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/245/160> (дата звернення: 18.07.2025).
5. Кремлівська пропаганда в шкільних підручниках: як росіяни спотворюють історію. Freedom: інформаційний портал. 2023. 1 вересня. URL: <https://uatv.ua/uk/kremlivska-propaganda-v-shkilnyh-pidruchnyках-yak-rosiyany-spotvoryuyut-istoriyu-video/> (дата звернення: 26.07.2025).
6. Український трактор з танком на буксирі прославився на весь світ та став мемом в інтернеті. Фокус. 2022. 15 березня. URL: <https://focus.ua/uk/auto/509334-ukrainskiy-tractor-s-tankom-na-buksire-proslavilsya-na-ves-mir-stal-memom-v-internete-foto> (дата звернення: 27.07.2025).
7. Долженко О. О. Гібридна війна як інноваційний феномен сучасної політики: український вимір: автореф. дис.... канд. політ. наук: 23.00.02. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2023. 21 с.
8. Crary D. Apocalypse now? To some evangelicals, Ukraine invasion spells the end of days. URL: <https://www.timesofisrael.com/apocalypsenow-to-some-evangelicals-ukraine-invasionspells-the-end-of-days/> (дата звернення: 27.07.2025).
9. Олійник М. В. Тема малих міст на патріотичних футболках як новітні символи опору в російсько-українській війні. International scientific journal «Grail of Science». 2022. № 16. С.626 – 630.
10. Чорнобаївка-22: ЗСУ знову розгромили ворожий склад боєприпасів. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/30/novyna/suspilstvo/chornobayivka-22-zsuznovu-rozhromyly-vorozhyj-skladboyergrupasiv> (дата звернення: 27.07.2025).
11. Чорнобаївка — це український бермудський трикутник. URL: <https://novy.tv/wp-content/uploads/sites/96/2022/03/znimok-ekrana-2022-03-22-0-15-38.16-e1647958815974.png> (дата звернення: 27.07.2025).
12. Чорнобаївку називають «чистилищем»: СБУ оприлюднила розмову окупанта з матір'ю. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/12/novyna/bezpeka/chornobayivkunazyvayut-chystylshhem-sbu-oprylyudnylarozmovu-okupanta-matiryu> (дата звернення: 24.07.2025).

13. Укрпошта анонсувала випуск нових марок з «руським кораблем». URL: <https://konkurent.ua/publication/96650/ukrposhta-anonsuvala-vipusk-novih-marok-zrusskim-korablem/> (дата звернення: 27.07.2025).
14. Хома Н. М. Патріотична мода чи мода на патріотизм: одяг як спосіб самоідентифікації. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2022. №12. С. 322 – 329.
15. Fialkova L., Yelenevskaia M. The crisis in Ukraine and the split of identity in the Russian-speaking world. *Folklorica. Journal of the Slavic, East European, and Eurasian Folklore Association*. 2015. № 19. С. 101 – 131.
16. Андрєєва І. О. Мультиmodalний аналіз дискурсу: методологічна основа та перспективи напрямку. Одеський лінгвістичний вісник. 2016. Вип. 7. С. 3 – 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2016_7_3. (дата звернення: 27.07.2025).
17. Пилячик Н., Козлівська Т. Мультиmodalна характеристика твітів про російсько-українську війну в сучасній соціальній мережі twitter. *Folium. Спецвипуск*. 2023. С. 131 – 137.
18. Корольова Є. Шкарпетки Віталія Кіма, Укрпошта проти орків та російський військовий корабель. Українці створюють мему про війну. URL: <https://focus.ua/uk/voennyenovosti/508998-ukraincy-sozdayut-memu-ovojne> (дата звернення 26.07.2025).
19. Запорожець О., Белоусова Н. Вербальні інтернет-мему під час повномасштабної війни рф проти України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2022. № 2 (56). С. 20 – 24.
20. Чікарькова М. Національно-політична модифікація сакрального у графіті часів російсько-української війни (2014-2023). *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2023. № 46. С 265 – 269.
21. Борисова М. Німецький музей розмістив літеру Z та свастику по сусідству. *Дзеркало тижня*. 2023. 25 вересня.

References

1. Doluda, A. O., Fedorenko, V. L. & Puklich O. S. (2023). Peculiarities of expert research of the symbolism of the military invasion of the Russian Nazi totalitarian regime in Ukraine. *Forensic art examination. Forensic science and forensic examination*, Issue 68, 668 – 688 [in Ukrainian].

2. Kittle, F. (1986). *Grammophon, Film, Typewriter*. Berlin: Brinkmann & Bose, 384p. [in English].
3. *World hybrid war: Ukrainian front (2017)*. / General editor. V. P. Gorbulina. National Institute of Strategic Studies. Kyiv: NISD, 496 p. [in Ukrainian].
4. Kornienko, V. O. (2025). “Humanitarian intervention” in the 21st century: political scientific analysis of the bombing of civilian infrastructure. *Ukrainian political and legal discourse*. No. 10. <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/245/160> (access date: 07/18/2025) [in Ukrainian].
5. *Kremlin propaganda in school textbooks: how Russians distort history (2023)*. Freedom: information portal. 2023. September 1. URL: <https://uatv.ua/uk/kremlivska-propaganda-v-shkilnyh-pidruchnykh-yak-rosiyany-spotvoryuyut-istoriyu-video/> (access date: 07/26/2025) [in Ukrainian].
6. *Ukrainian tractor with a tank in tow became famous all over the world and became a meme on the Internet (2022)*. Focus. 2022. March 15. URL: <https://focus.ua/uk/auto/509334-ukrainskiy-traktor-s-tankom-na-buksire-proslavilsya-na-ves-mir-stal-memom-v-internete-foto> (access date: 07/27/2025) [in Ukrainian].
7. Dolzhenko, O. O. (2023). *Hybrid war as an innovative phenomenon of modern politics: Ukrainian dimension: author’s abstract of dissertation... candidate of political sciences: 23.00.02. Volyn. National University named after Lesya Ukrainka. Lutsk, 21 p.* [in Ukrainian].
8. Crary, D. (2022). *Apocalypse now? To some evangelicals, Ukraine invasion spells the end of days*. 11 March 2022. URL: <https://www.timesofisrael.com/apocalypsenow-to-some-evangelicals-ukraine-invasionspells-the-end-of-days/> (access date: 07/27/2025) [in English].
9. Oliynyk, M. V. (2022). *The theme of small towns on patriotic T-shirts as the newest symbols of resistance in the Russian-Ukrainian war*. *International scientific journal «Grail of Science»*, No. 16, 626 – 630 [in Ukrainian].
10. *Chornobaiivka-22: The Armed Forces of Ukraine again destroyed the enemy ammunition depot (2022)*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/30/novyna/suspilstvo/chornobayivka-22-zsuznovu-rozhromyly-vorozhyj-skladboyeprypasyv> (access date: 07/27/2025) [in Ukrainian].
11. *Chornobaiivka is the Ukrainian Bermuda Triangle (2022)*. URL: <https://novy.tv/wpcontent/uploads/sites/96/2022/03/znimok>

- ekrana-2022-03-22-0-15.38.16- e1647958815974.png (access date: 07/27/2025) [in Ukrainian].
12. Chornobayivka is called «purgatory»: the SBU published the conversation of the occupier with his mother (2022). URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/12/novyna/bezpeka/chornobayivkunazyvayut-chystylyshhem-sbu-oprylyudnylarozmovu-okupanta-matiryu> (access date: 07/24/2025) [in Ukrainian].
 13. Ukrposhta announced the release of new stamps with the «Russian ship» (2025). URL: <https://konkurent.ua/publication/96650/ukrposhta-anonsuvala-vipusk-novih-marok-zrusskim-korablem/> (access date: 07/27/2025) [in Ukrainian].
 14. Khoma, N. M. (2022). Patriotic fashion or fashion for patriotism: clothing as a way of self-identification. *Bulletin of Mariupol State University. Series: History. Political science*, No. 12, 322 – 329 [in Ukrainian].
 15. Fialkova, L. & Yelenevskaia, M. (2015). The crisis in Ukraine and the split of identity in the Russian-speaking world. *Folklorica. Journal of the Slavic, East European, and Eurasian Folklore Association*, No. 19, 101 – 131 [in English].
 16. Andreeva, I. O. (2016). Multimodal analysis of discourse: methodological basis and prospects of the direction. *Odessa Linguistic Bulletin*, Issue 7, 3 – 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2016_7_3. (access date: 07/27/2025) [in Ukrainian].
 17. Pylyachyk, N. & Kozlivska, T. (2023). Multimodal characteristics of tweets about the Russian-Ukrainian war in the modern social network Twitter. *Folium. Special issue*, 131 – 137 [in Ukrainian].
 18. Koroleva, E. (2023). Socks by Vitaliy Kim, Ukrposhta against the orcs and the Russian military ship. Ukrainians create memes about the war. URL: <https://focus.ua/uk/voennyenovosti/508998-ukraincy-sozdayut-memy-ovojne> (access date: 07/26/2025) [in Ukrainian].
 19. Zaporozhets, O. & Belousova, N. (2022). Verbal Internet memes during the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. International Relations*, No. 2 (56), 20 – 24 [in Ukrainian].
 20. Chikarkova, M. (2023). National-political modification of the sacred in graffiti during the Russian-Ukrainian war (2014-2023). *Ukrainian culture: past, present, development paths*, No. 46, 265 – 269 [in Ukrainian].
 21. Borisova, M. (2023). The German museum placed the letter Z and the swastika next door. *Dzerkalo tyzhnia*. September 25 [in Ukrainian].

Kateryna Goldenstein

Ph.D in Political Science, Teacher

Political and Legal College «ALSKO» (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>

e-mail: k.golden2022@gmail.com

**THE ROLE OF POLITICAL SYMBOLISM IN THE CONDITIONS
OF ESCALATION OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Abstract

The role of political symbolism in the conditions of escalation of the Russian-Ukrainian war is analyzed. The destructive and constructive factors of its use are clarified. The nature of “symbolic violence” as one of the characteristic features of Russia’s hybrid war against Ukraine is understood. The process of transformation of the symbolic space of Ukraine is traced, purposeful and spontaneous signs of symbolization of reality are revealed. The cardinal changes in the use of symbolism in Ukraine are shown, which led to the revival of national symbols and identity. The significance of Ukrainian symbols, which have their roots in folk archetypes and ethnic motifs, as powerful instruments of resistance to external aggression and confirmation of national invincibility are revealed. The achievements of successful symbolic mobilization as a catalyst for national consolidation and acceleration of European integration are characterized. The reasons for Russia’s symbolic defeat are revealed, which means a long-term loss of «soft power», international prestige, and the role of Russian culture. The conclusions are drawn that it is important for Ukraine to maintain the organic development of symbols, avoiding their artificial imposition, and to prepare for the transformation of military symbols in peacetime; that the symbolic component of the resistance to Russian expansion has allowed the international community to realize the role of the symbolic dimension of modern conflicts and the need to take this into account when developing development strategies for democratic countries; that further study of political symbolism in wartime will require an interdisciplinary approach using the achievements and methods of political science, anthropology, semiotics, philosophy, sociology, and law; that in the foreseeable future, the influence of digital technologies on the creation

of symbols and the analysis of the long-term consequences of symbolic war for political culture and national identity will increase.

Keywords: political symbolism, Russian-Ukrainian war, symbolic space, symbolic violence, hybrid war, Kremlin propaganda, heroic epic, national symbolism, symbolic strategy.

Стаття надійшла до редакції 27.07.25

© Голденштейн К. О., 2025